

Naturvårdsplan

ANTAGEN 2016-04-18

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte	4
Planens struktur och avgränsning	5
Naturen i Haninge kommun	6
Naturkatalogen	7
Övergripande målsättningar.....	9
Åtgärdsområden.....	10
A. Fysisk planering.....	10
B. Skydd av natur.....	11
C. Naturvård och skötsel	11
D. Kunskapsinsamling och kunskapsspridning	12
E. Friluftsliv och rekreation	13
Miljöövervakning och uppföljning	14

Bilaga 1 – Åtgärdsplan

Bilaga 2 – Naturkatalog för Haninge kommun

Bilaga 2a – Karta över naturvärdesområden, land

Bilaga 2b – Karta över naturvärdesområden, vatten

Bilaga 2c – Lista över naturvärdesområden
– endast tillgänglig på haninge.se

Bilaga 3 – Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning

Bilaga 4 – Haninges naturvärden och friluftsliv

Bilaga 5 – Skyddad natur i Haninge

Bilaga 5a – Karta över skyddad natur i Haninge

Bilaga 6 – Hotade och fridlysta arter i Haninge

Bilaga 7 – Naturen i lagstiftningen

Inledning

Naturen i Haninge är rik och omväxlande. Här finns allt från karga kobbar i havsbandet till trolska tjärnar och mossbelupna skogar. Tyresta nationalpark och naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena i Sverige utanför fjällvärlden. Här, liksom i Hanvedensskogarna som sträcker sig in i kommunen från Botkyrka och Huddinge, är vildmarkskänslan påtaglig och det är lätt att finna platser med stillhet och tystnad.

Skärgårdslandskapet, som utgör en betydande del av kommunen, är småbrutet och består av omkring 3 600 öar, kobbar och skär. Förutom skogar och skärgård finns odlingslandskap och många olika naturtyper som tillsammans ger goda möjligheter för såväl rekreation och friluftsliv som för många växt- och djurarter att trivas.

Flera internationella konventioner syftar till att bevara den biologiska mångfalden och skydda naturmiljöer, konventioner som Sverige har skrivit under och som ligger till grund för de nationella miljömålen. Miljömålen beskriver den kvalitet och de tillstånd för Sveriges miljö som är ekologiskt

hållbara på lång sikt. Regeringen har även beslutat om ett etappmål inom miljömålssystemet som anger att senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av så kallade ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden och politiska avvägningar. Med begreppet ekosystemtjänster menas samband och processer i ekosystemen som är en förutsättning för människors välbefinnande. Exempel på ekosystemtjänster är pollinering, fotosyntes, luft- och vattenrening, läkemedel, rekreation med mera.

Haninge är en växande kommun och en av de åtta kommuner som i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUF 2010, utpekats som en regional stadskärna. Utvecklingen av den nya stadskärnan är ett långsiktigt arbete där en av utmaningarna är att värna kommunens biologiska värden och ekologiska samband samtidigt som mark behöver tas i anspråk för nya bostäder, företagsområden och infrastruktur.

Gammelskog i Tyresta

Syfte

Naturvårdsplanen utgår från de nationella och regionala miljömålen om biologisk mångfald. Planens övergripande syfte är att bevara och utveckla kommunens naturvärden och därmed skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem och en rik biologisk mångfald.

Naturvårdsplanen ska utgöra kunskapsunderlag samt fungera som vägledning och underlagsmaterial för naturvårdsarbetet liksom för all samhällsplanering och myndighetsutövning i kommunen. En naturvårdsplan gör det möjligt att i ett tidigt skede av samhällsplaneringen ta hänsyn till områden med höga naturvärden liksom till viktiga ekologiska samband och strukturer.

Ett av naturvårdsplanens syften är vidare att skapa samsyn om kommunens naturvärden och deras betydelse, inte bara för den biologiska mångfalden, utan även för deras viktiga rekreations- och friluftsvärden.

Foto: Malin Löfgren

Planens struktur och avgränsning

Naturvårdsplanen utgår från de värden som är viktiga för biologisk mångfald samt för rekreation och friluftsliv. Naturvårdsplanen grundar sig på flygbildstolkning samt ett stort antal inventeringar av naturvärden i kommunen. Naturområden med definierat höga värden redovisas i en separat Naturkatalog. Naturvårdsplanen anger övergripande målsättningar för kommunens naturvårdsarbete med utgångspunkt från fem åtgärdsområden. Naturvårdsplanen gäller för hela kommunens yta oavsett vem som äger marken. Naturvårdsplanen är också en källa till kunskap och inspiration för kommunala tjänstemän, politiker, privata markägare, med flera. Sådan kunskap om naturvärden och naturvårdsfrågor är en förutsättning för att uppnå en attraktiv och hållbar utveckling av kommunen.

Till naturvårdsplanen finns en åtgärdsplan (bilaga 1) och en naturkatalog (bilaga 2). Därutöver finns ytterligare 5 bilagor som huvudsakligen består av kunskapssammanställningar som underlag inför framtida ställningstaganden och åtgärder. Bilagorna kommer kontinuerligt att uppdateras vartefter nya kunskaper inhämtas och åtgärder genomförs.

Naturvårdsplanen omfattar inte kulturlämningar eller riksintressen för kulturmiljövärden utan endast så kallade gröna kulturmiljövärden det vill säga kulturpräglad natur som har betydelse för biologisk mångfald, exempelvis hävdad ängs- och betesmark. Mera information om kulturmiljöer finns på kommunens hemsida. Naturmark inom områden med tätare bebyggelse samt parker behandlas endast övergripande.

Vattenmiljöer ingår i naturvårdsplanen men för en mer helhetsbild av kommunens vatten hänvisas till Vattenplan för Haninge kommun haninge.se. De vattenåtgärder som redovisas i Naturvårdsplanens åtgärdsdel är sådana vars huvudsyfte är naturvård och gynnande av biologisk mångfald.

Kommunen antog år 2003 en policy för kommunägda tätortsnära skogar. Huvudmålsättningen för den tätortsnära skogen är att vidmakthålla och utveckla skogen för rekreation liksom att skogen ska brukas på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden. Att övergå till att använda skogsbruksmetoder som omfattas av kontinuitetsskogsbruket är ett led i arbetet att uppfylla de nationella miljömålen om biologisk mångfald.

Naturen i Haninge kommun

Flertalet av Stockholmsregionens naturtyper finns representerade i Haninge kommun från hav och skärgård till hällmarkstallskog och öppna marker. Landskapet i Haninge kan delas in i tre huvudsakliga naturtyper med barrskog på höjderna, odlingslandskap med lövskog i de centrala delarna samt mer än två tredjedelar skärgårdslandskap.

Den regionala grönstrukturen består bland annat av tio gröna kilar som ger ett sammanhängande nät av naturområden vilka möjliggör spridningskorridorer för växter och djur samt rekreation för invånarna. Enligt den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFSS 2010, ska de gröna kilarna bevaras, utvecklas och göras tillgängliga för invånarna. Två av de gröna kilarna, Hanvedenkilen och Tyrestakilen, sträcker sig genom Haninge kommun. Inom dessa kilar finns många olika landskapstyper varav skog är den mest förekommande. Skogslandskapet utgör cirka 53 procent av Haninge kommuns totala landareal och här finns mycket stora naturvärden. Förutom Tyresta nationalpark och flera naturreservat på skogsmark har exempelvis skogsstyrelsen registrerat närmare 250 nyckelbiotoper och 272 naturvårdsobjekt i kommunen. I ett nationellt perspektiv har Haninge en stor areal skogsmark med höga naturvärden och kommunen har därmed ett särskilt ansvar att se till att dessa värden bevaras för framtiden.

Att det finns ekologiskt fungerande förbindelselänkar mellan de gröna kilarna är viktigt för att kilarnas värden på sikt ska bevaras. Förbindelser mellan kilarna som är smalare än 500 meter identifieras som så kallade svaga gröna samband. I Haninge finns två sådana svaga samband definierade (RUFSS 2010). I Haninges gröna kilar finns också många tysta områden vilket är en viktig kvalitet att värna.

Många av de mest artrika markerna i Sverige är knutna till odlingslandskapet, framför allt till ängs- och betesmarker, där majoriteten av de rödlistade arterna också finns. I Haninge liksom i övriga landet har antalet aktiva jordbruk, speciellt de med djurhållning minskat kraftigt de senaste decennierna. Brukad jordbruksmark i kommunen finns idag bland annat kring Nedersta/Välsta/Mulsta, Hammarby/Mörby, Stegsholm, Årsta säteri och Berga lantbruksskola.

Vatten är ett viktigt inslag i landskapet som har stor betydelse både för vattenlevande organismer och för landlevande djur och växter. På grund av utdikning, både av skog och öppen mark, minskade mängden småvatten i landskapet kraftigt i samband med industrialiseringen av jord- och skogsbruket. Utdikning får bland annat till följd att kärren torkar ut, torven bryts ned snabbare och näringsämnen frigörs, vilket i sin tur påskyndar ett ökat inslag av buskar och träd och våtmarkerna växer så småningom igen. Att åter öka mängden vatten är viktigt för det växt- och djurliv som är knutet till landskapets vattenmiljöer.

I grunda havsområden finns flera av de naturtyper som är viktiga för Österjöns biologiska mångfald. I stort sett alla fiskar är exempelvis i något skede av livet beroende av grunda bottenar eller den växtlighet som finns där. I Haninges skärgård finns ett stort antal skyddsvärda grunda havsvikar, till exempel Svärdsnäviken väster om Dalarö, Västra och Södra Fladen på Utö, Varnöfladen samt ett flertal andra vikar runt Ornö och Kymendö. Huvudskärskepe-lagen, längst ut i havsbandet, är utpekad som ett av två tysta områden, så kallade hänsynsområden, i Stockholms skärgård.

Den tätortsnära och bostadsnära naturen har stor betydelse för invånarnas tillgång till vardagsnatur och upplevelse av närmiljön. I Haninge bor över 90 procent av befolkningen i tätorter vilket innebär att den tätortsnära naturen är viktig för Haningebornas möjlighet till vardaglig rekreation och kontakt med växter och djur. Naturen i tätorten har också ekologisk betydelse och på vilket sätt naturen anläggs och sköts påverkar hur den biologiska mångfalden kan utvecklas. Villaområden, skolgårdar, bostadsgårdar mm kan därmed, med rätt utformning och skötsel, utgöra en viktig del av den biologiska mångfalden i tätorten.

Avgörande för om ett grönområde ska besökas ofta är att det ligger nära bostaden. Andra parametrar som påverkar hur frekvent ett naturområde används är hur lätt det är att nå från bostaden, kvaliteten på själva naturen samt förekomst av till exempel anlagda stigar, bänkar etc.

Naturkatalogen

För att skapa en fördjupad kunskap om de olika naturtyperna i kommunen har det genom åren genomförts ett stort antal naturinventeringar. Inventeringarna har nu sammanställts i en så kallade Naturkatalog där kommunens alla kända områden med höga naturvärden redovisas. Naturkatalogen är ett viktigt verktyg i arbetet med åtgärder för att bevara och utveckla kommunens naturvärden och biologiska mångfald. Naturkatalogen ger snabbt svar på vilka värden som finns inom ett geografiskt område.

Foto: Dan Andersson

Grön sköldmossa

Naturkatalogen består av en textbilaga (bilaga 2) och ett kartmaterial (bilaga 2a+b). Kartmaterialet finns även tillgängligt i kommunens GIS-verktyg Solen Web. Naturkatalogen redovisar naturområden i kommunen som har betydelse för biologisk mångfald.

Sammanlagt har 1 016 områden med höga naturvärden, så kallade naturvärdesområden, identifierats, varav 67 är knutna till vatten. Runt varje område har en 30 meter bred buffertzon angivits. Naturkatalogen är ett levande dokument som kommer att vidareutvecklas vartefter ny kunskap tillkommer.

Områdena har klassificerats utifrån sina naturvärden i en skala från 1=nationella värden till klass 4=lokala värden.

Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4
Nationellt värdefull biotop	Regionalt värdefull biotop	Kommunalt värdefull biotop	Lokalt värdefull biotop

Klass 1 omfattar områden som har så stor betydelse för biologisk mångfald i Sverige att de är av nationellt intresse.

Klass 2 innefattar biotoper som är så ovanliga eller hyser en så rik biologisk mångfald att de är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden i Stockholms län.

Klass 3 omfattar områden som är mycket skyddsvärda i ett kommunalt perspektiv. I klassen återfinns miljöer som hyser en rik biologisk mångfald eller är ovanliga i Haninge kommun.

Områden i kategori 1-3 innefattar biotoper med sådana naturvärden att samhället behöver skydda dem för att uppnå de nationella målen om biologisk mångfald som riksdagen beslutat om.

Klass 4 innefattar miljöer som är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden på lokal nivå. Med lokal menas stadsdel, socken eller annan geografisk enhet som definieras i inventeringen. Den samlade arealen (inte nödvändigtvis varje enskilt område) av klass 4 områdena är viktiga att bevara för att nå de nationella målen om biologisk mångfald.

I Naturkatalogen har även 350 sammanhängande områden med höga naturvärden avgränsats. Dessa områden är sådana där naturvärden, utifrån ett landskapsperspektiv, är kända, exempelvis på Häringehalvön. Sammanhängande områden har även avgränsats genom att många närliggande naturvärdesområden knutits samman till ett sammanhängande objekt. I de sammanhängande områdena kan det finnas mellanliggande avsnitt som saknar specifikt höga naturvärden. Hela det sammanhängande området är dock viktigt för att bevara de ingående naturvärdesområdena.

All negativ påverkan på naturvärden enligt klass 1-4 ska undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan, vidtas. För att undvika påverkan på klassade naturvärden ska kommunen säkerställa att det finns tillräcklig naturvårdskompetens att samråda med.

Foto: Lars Magnusson

Apollofjäril

Till varje naturvärdesområde finns en beskrivning, värdering och motiv till värderingen samt en redovisning av varifrån uppgifterna kommer. Underlagen har olika kvalitet vilket redovisas i tre klasser. Naturvärdesklassificeringar som bygger på inventeringar med låg kvalitet är osäkrare än de som har bättre kvalitet. Ofta är det avgränsningen som är osäker och sådana inventeringar kan därför behöva kompletteras eller helt göras om.

Naturvärdesbedömning är inte en fullständigt objektiv metod, utan utgår delvis från subjektiva expertbedömningar. Dessa grundar sig dock på mångårig erfarenhet av att bedöma olika typer av naturmiljöer, kunskap om Natura 2000-naturtyper och dess typiska arter, viktiga ekologiska strukturer, signalarter, rödlistade arter mm.

Naturkatalogen omfattar endast områden med betydelse för biologisk mångfald. Naturområden som exempelvis har stor betydelse för friluftslivet eller har höga kulturhistoriska värden ingår inte i Naturkatalogen.

Ekologiska landskapssamband

Utöver förlust av livsmiljöer är fragmentering ett av de främsta hoten mot biologisk mångfald, såväl i Sverige som internationellt. Betydelsen av ekologiskt funktionella landskap slås fast i EU:s biodiversitetsstrategi som nu implementeras i Sverige.

Med utgångspunkt från bland annat naturkatalogen har områden med svaga samt speciellt viktiga och fungerande ekologiska landskapssamband identifierats. Resultatet finns redovisat i rapporten Ekologiska landskapssamband i Haninge kommun 2014.

Ytterligare fragmentering av identifierade svaga ekologiska landskapssamband i Haninge ska undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan, vidtas.

Foto: Eva Simonsson

Eklandskap

Övergripande målsättningar

Som grund för det fortsatta naturvårdsarbetet och arbetet för en framtida hållbar utveckling i Haninge presenteras här ett antal övergripande målsättningar. Målsättningarna har sin grund i de nationella och regionala miljömålen samt i kommunens övergripande mål.

- **Skydda och utveckla naturvärden, biologisk mångfald och ekosystemtjänster**

- **Öka kunskap och förståelse för naturen och dess värden**

- **Inspirera och verka för att fler besöker naturen**

- **Skydda och utveckla naturvärden, biologisk mångfald och ekosystemtjänster**

Att bevara och utveckla den biologiska mångfalden är avgörande för att långsiktigt garantera välfungerande ekosystem och är därmed ett viktigt led i arbetet för en hållbar utveckling. Att skydda och utveckla befintliga naturvärden, med dess mångfald av arter till efterkommande generation, är därför högt prioriterat. Särskilt viktiga är Haninges del av den regionala grönstrukturen, stora orörda områden, grunda havsområden och trösklade vikar.

Vi är, för vår överlevnad, direkt eller indirekt beroende av de tjänster som ekosystemen förser oss med. Genom en hög biologisk mångfald ökar ekosystemens möjligheter till anpassning till förändringar, till exempel ändrat klimat. Med hög biologisk mångfald ökar också möjligheterna att ekosystemen har arter som kan bidra till ekosystemtjänster vid tillfälliga störningar, det vill säga resiliensen i systemet ökar.

Målet är således att Haninge kommuns naturvärden ska säkerställas genom att undvika negativ påverkan på områden med höga naturvärden, verka för att ekologiska landskaps samband bevaras, vidta kompensationsåtgärder vid behov, säkerställa områden genom lagskydd och avtal samt genom skötsel med naturvårdshänsyn på kommunens egen mark.

Foto: Ritva Widgren

Adam och Eva

- **Öka kunskap och förståelse för naturen och dess värden**

Kunskap om kommunens naturvärden är en grundläggande förutsättning för ett hållbart nyttjande av naturen och för all planering för en hållbar utveckling av kommunen. Målet är därför att höja kunskapsnivån hos politiker, tjänstemän och allmänhet. Kunskap och engagemang hänger ihop och stärker varandra.

Skolklass på fågelskådning

Foto: Martin Löfgren

- **Inspirera och verka för att fler besöker naturen**

Att förbättra folkhälsan är ett av kommunfullmäktiges övergripande mål för att bidra till en hållbar utveckling. Att friluftsliv bidrar till en god hälsa för barn, unga och vuxna i alla åldrar är påvisat i många studier. Besök i naturen går också hand i hand med en ökad kunskap och förståelse för naturen. Målet är därför att möjliggöra för fler människor att ta del av kommunens natur.

Foto: Linda Klasson

Skärgårdspaddling

Åtgärdsområden

De fem åtgärdsområdena anger kommunens ambitioner för naturvårdsarbetet. Alla åtgärder inom åtgärdsområdena ska leda till att minst en av naturvårdsplanens övergripande målsättningar uppfylls. Inom varje åtgärdsområde finns ett antal konkreta åtgärder som respektive nämnd och bolag bör genomföra för att fullfölja naturvårdsplanens målsättningar. Åtgärderna finns redovisade i åtgärdsplanen, se bilaga 1. Pengar ska årligen avsättas i budget för kontinuerliga naturvårdsinsatser inom åtgärdsområdena. Respektive ansvarig nämnd eller bolag ska i sin årliga mål- och budgetprocess arbeta in åtgärder med utgångspunkt från åtgärdsplanen. En avstämning av naturvårdsplanens åtgärdsplan ska göras årligen. I samband med aktualitetsprövningen av kommunens översiktsplan tas ställning till om det är aktuellt att även revidera naturvårdsplanen.

Dagvattenåtgärd i stadsmiljö

Foto: Anette Björlin

A. Fysisk planering

Nuläge

Haninge pekas i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUF 2010, ut som en av åtta regionala stadskärnor. Haninge är också en del av den regionala grönstrukturen där stora, nationellt värdefulla grönområden som exempelvis Tyrestakilen och Hanvedenkilen ingår. Haninges grönstruktur har stor ekologisk betydelse som hemvist och spridningskorridorer för både växter och djur samtidigt som den ger människor möjlighet till friluftsliv och rekreation. År 2030 beräknas Stockholmsregionen ha ökat med ytterligare 600 000 människor varav Haninge förväntas växa med 20 000 invånare. Som regional stadskärna anges att Haninge ska erbjuda goda boendemiljöer, en intressant stadsmiljö liksom goda förutsättningar att utveckla verksamheter och mycket mer. En utmaning är att bygga fler

bostäder och arbetsplatser samtidigt som kommunens höga naturvärden och tillgång till grönområden behålls och utvecklas.

Naturen i staden är viktig för de boende men den är också en del av den övergripande regionala grönstrukturen. I Haninge finns stora sammanhängande skogsområden men också områden där vägar järnvägar och bebyggelse har splittrat upp naturen i mindre områden. Fragmentering av naturen är generellt en av de främsta orsakerna till minskad biologisk mångfald. Att det finns sammanlänkande gröna korridorer, i form av ekologiskt funktionella landskapssamband, mellan de gröna kilarna är därför viktigt för att nå det nationella miljömålet om biologisk mångfald. Även hur naturen i den täta staden har betydelse för den övergripande grönstrukturen. Genom att exempelvis anlägga gröna tak och väggar, plantera nektarrika örter eller anlägga öppna vattenspeglar kan spridningssamband och biologisk mångfald gynnas. En viktig beståndsdel i den täta gröna staden är stadsträden. Delar av Handen ligger på mark där tallskog tidigare bredde ut sig vilket de många äldre tallar som finns insprängda bland husen vittnar om. Att bevara träd som är anpassade till platsen samt att plantera sådana träd som klarar både klimatförändringar, trånga stadsmiljöer samt gynnar biologisk mångfald kan också utgöra ett av flera sammanlänkande element för spridning av djur och växter i den förtätade staden.

Vid fysisk planering är det viktigt att känna till ett områdes olika funktioner och värden för att kunna göra en avvägning mot andra intressen eller för att kunna vidta lämpliga kompensationsåtgärder. Det bör därför säkerställas att tillräcklig miljö- och naturvårdskompetens finns tillgänglig inför beslut om planbesked och andra exploateringar.

Miljöbalken möjliggör att förlust av grönområden kan kompenseras med så kallad ekologisk kompensation. Det finns dock inga generella riktlinjer för när eller hur man kan använda sig av ekologisk kompensation utan det får utredas i varje särskilt fall. Överväganden och beslut om ekologisk kompensation bör göras i samband med att planbesked lämnas. Planeringsrutiner och former för att säkerställa kompensation vid förlust av naturvärden till följd av exploatering bör utredas.

En fysisk planering som aktivt ser till naturvärdena förutsätter god kompetens och kunskap om naturvärden i kommunen liksom om sambanden och möjligheterna att utveckla dem. Ett verktyg i arbetet är Naturkatalogen som tillför kunskap både i detaljplanearbetet och som underlag till översiktsplaneringen liksom i överväganden i bygglovsfrågor och dispensärenden.

Kommunen delar Tyrestakilen och Hanvedenkilen med grannkommunerna. Ett regionalt samarbete är därför nödvändigt i översiktsplaneringen så att inte kilarna blir bakgårdar för respektive kommun och naturvärdena äventyras genom att viktiga samband bryts. Gemensam kunskap behöver utvecklas och utbytas.

Inriktning

För att bevara och utveckla kommunens biologiska mångfald ska negativ påverkan på Naturkatalogens områden av klass 1-4 undvikas. Vidare ska ytterligare fragmentering av identifierade svaga ekologiska landskapssamband undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan vidtas.

Vid exploatering och i skötsel av jord- och skogsmark ska biotoper med rödlistade arter eller motsvarande kvaliteter beaktas och så långt som möjligt bevaras.

I samband med fysisk planering, bygglovshantering och strandskyddsdispenser är det viktigt att säkerställa att det finns tillräcklig miljö- och naturvårdskompetens tillgänglig, att kompensationsåtgärder vid behov vidtas och att mellan-kommunal samverkan utvecklas i naturvårdssyfte för att säkerställa att viktiga samband upprätthålls.

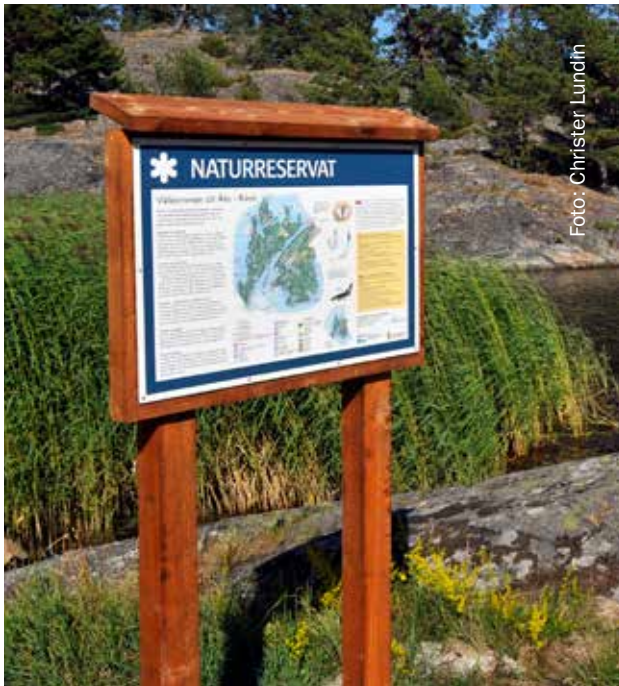

Foto: Christer Lundin

B. Skydd av natur

Nuläge

Natur med höga naturvärden kan behöva säkerställas för framtiden med hjälp av lagstiftning eller avtal. Idag finns i kommunen Tyresta nationalpark, 21 naturreservat, och ett antal friluftsområden. Av naturreservaten är 19 inrättade av Länsstyrelsen och två av kommunen (Rudan och Tornberget). I Haninge finns också åtta fågelskyddsområden, sju biotopskyddsområden samt fjorton Natura 2000-områden.

Utöver de områden som redan har ett juridiskt skydd finns många naturområden i kommunen med sådana naturvärden att det motiverar ett permanent skydd enligt miljöbalken. Kommunen ska verka för att värdefull natur skyddas enligt miljöbalken som exempelvis naturreservat eller biotopskyddsområde.

Genom att Haninge är del i den regionala grönstrukturen och delar Tyrestakilen med Stockholm stad och Tyresö kommun samt Hanvedenkilen med Stockholm stad, Huddinge och Botkyrka kommuner så behövs också ett kommunövergripande samarbete gällande naturskydd.

Inriktning

Kommunen ska verka för att värdefull natur skyddas enligt miljöbalken genom bildande av naturreservat (såväl statliga som kommunala), biotopskyddsområden, fiskeskyddsområden med mera. I syfte att stärka och värna Hanvedenkilen och Tyrestakilen ska kommunen verka för ett långsiktigt kommunövergripande samarbete.

Foto: Ingeborg May

Slätter i Sandemar

C. Naturvård och skötsel

Nuläge

Naturvårdande skötsel är viktig för att bevara, och på sikt öka, den biologiska mångfalden. En stor del av naturen behöver skötas för att inte förlora sina värden. Det gäller framförallt marker knutna till odlingslandskapet men även i skogen kan skötselinsatser behövas för att värden ska bevaras och utvecklas. I de kommunala naturreservaten har kommunen ett direkt skötselansvar som preciseras i respektive naturreservats skötselplan.

Exempel på naturvårdsåtgärder som behövs för att inte biologisk mångfald ska gå förlorad är ett ekologiskt anpassat skogsbruk, slätter på ängsmarker och i rikkärr, röjning av vass, fräsning av igenväxande våtmarker, friställning av gamla hagmarksekar etc. Några av de kanske viktigaste naturvårdsåtgärderna är sådana som leder till minskad igenväxning exempelvis ett återupptaget bete samt till att blommande träd och buskar gynnas.

Naturvårdande skötsel kan även innefatta nyanläggning av exempelvis en våtmark, omgrävning av ett vattendrag så att det återfår sitt meandrande lopp, grusning av ett vattendrag för att skapa lekbottnar för fisk med mera.

Bete med nötkreatur och får genererar generellt den bästa naturvårdsnyttan men bete med dessa djurslag har minskat kraftigt under de senaste decennierna. En stor del av de tidigare aktiva jordbruksmarkerna hålls dock, genom kommunens omfattande hästnäring, öppna med hjälp av hästbete. Många hästar betar dock endast på gammal åkermark samtidigt som artrika naturbetesmarker växer igen. Här har kommunen möjlighet att informera, och på så sätt öka kunskapen hos hästägarna, om hur viktigt det är för den biologiska mångfalden att betet inte upphör på naturbetesmarker och strandängar.

Delar av kommunens jordbruksmark har omvandlats till golfbanor. En sådan omvandling leder ofta till att den biologiska mångfalden minskar avsevärt, men beroende på hur man anlägger och sköter en golfbana, kan den dock utveckla relativt höga ekologiska värden. Här kan kommunen vara drivande med information och tips till de som driver golfbanorna.

Även inne i tätorten, på den detaljplanlagda naturmarken, har valet av skötselmetod stor betydelse för förutsättningarna för biologisk mångfald.

Inriktning

Skötsel av naturreservat ska ske i enlighet med skötselplaner och föreskrifter som finns för respektive kommunala naturreservat, Tornberget och Rudan. Skötsel av annan kommunal naturmark ska genomföras med god kompetens i naturvård. Kunskap ska spridas till markägare om kommunens naturvärden.

D. Kunskapsinsamling och kunskapsspridning

Nuläge

Kommunen har sedan första halvan av 1990-talet genomfört ett stort antal biotop- och artinventeringar i Haninge. Materialet har värderats och sammanställts och utgör grunden till Naturkatalogen. Naturinventeringar och naturvärdesbedömningar ger grundläggande kunskap för att säkerställa kommunens naturvärden. Med en lättillgänglig information om naturvärdena kan allmänhet, politiker och tjänstemän få bra och kvalitetssäkrade underlag om var kommunens områden med höga naturvärden finns. Naturkatalogen utgör därför kärnan i kommunens naturvårdsarbete.

Kunskapen om naturen fördjupas och förändras ständigt. Kunskapsuppbyggnaden ska därför fortsätta med inventeringar, naturvär-

desbedömningar, kartläggningar inom områden där sådana saknas samt sammanställningar av fakta. Uppdateringar och revideringar av Naturkatalogen kommer därför att vara en nödvändig och kontinuerlig verksamhet.

Inventeringar av specifika biotoper eller arter ska vid behövs i samverkan med ansvariga myndigheter eller grannkommuner.

För att nå ett långsiktigt framgångsrikt naturvårdsarbete är det viktigt att hela samhället deltar och att kunskapen ökar hos både berörda myndigheter, organisationer och allmänhet. Att sprida kunskap och kännedom om kommunens natur och det naturvårdsarbete som bedrivs skapar förståelse för naturvårdsfrågorna och gör kommunens innevånare medvetna om den tillgång som naturen utgör.

Sedan 2009 har kommunen varje år genomfört ett 20-tal naturguidningar samt anordnat föredrag om natur och miljö för allmänheten. Skyltning om natur och naturvärden har förbättrats och informationsfoldrar som t ex skriften Vägvisare till naturen har tagits fram. Under 2015 kommer en app för mobiltelefoner, kallad Naturkartan, lanseras vilken innehåller kunskap om värdefulla naturområden samt information om hur man hittar dit.

Inriktning

Kunskapsuppbyggnaden kring kommunens natur ska fortsätta och kommunens Naturkatalog ajourhållas och spridas. Kunskapsspridningen ska fortsätta genom att tillhandahålla målgruppsanpassad information till allmänhet, politiker och tjänstemän.

Fjärilsträdgård

Det finns mycket att upptäcka i naturen

E. Friluftsliv och rekreation

Nuläge

Haninge erbjuder mycket goda möjligheter till friluftsliv av skilda slag för Haningebor, besökare och turister. Oavsett var man befinner sig är det aldrig långt till naturen. Stora skogsområden kring Tyresta och Hanveden, liksom hela ytterskärgården är utpekade som riksintresse för friluftslivet. Tyresta och Hanveden erbjuder rika möjligheter till vildmarksliv, rekreation och naturupplevelser. Här finns möjlighet att vandra långa sträckor i sammanhängande natur, från Haninge och vidare in i de angränsande kommunerna Tyresö, Nynäshamn, Huddinge och Botkyrka. I trakterna kring Hemfosa och Träsksjön finns också värdefulla sammanhängande skogar.

Genom Haninge sträcker sig sammanlagt 135 km vandringsleder varav den längsta är Sörmlandsleden. Sörmlandsleden slingrar sig genom Tyresta och Hanveden. Det finns även ett stort antal slingor, spår och elbelysta motionsspår som utgår från exempelvis Tyresta, Hanveden, Rudan och Skutan. Haninge är också en av Sveriges hästtätaste kommuner med fler än 2 000 hästar. För att underlätta möjligheten till ridning och minska konflikten mellan olika sätt att nyttja naturen har en särskild ridled anlagts från Kalvsviks gård och passerar på sina 5,5 km en rad olika natur- och kulturmiljöer.

Haninges skärgård består av över 3 600 öar, kobbar och skär som erbjuder möjligheter till lugn och ro i orörd natur eller njuta av att bada, fiska, paddla kanot och åka vattenskidor. Flera av de stora öarna är välkända utflyktsområden i Stock-

holmsregionen som Dalarö, Fjärdlång, Gålö, Huvudskär, Kymmendö, Muskö, Nåttarö, Ornö, Rånö och Utö/Ålö. Skärgårdsstiftelsen förvaltar många områden i kommunen och har bland annat anlagt en fornslinga på Gålö.

Tyresta nationalpark är, tillsammans med Tyresta naturreservat, ett av de största orörda skogsområdena i Sverige nedanför fjälltrakterna. Tyresta blev nationalpark 1993 och förvaltas av stiftelsen Tyrestaskogen. I stiftelsens styrelse ingår representanter från naturvårdsverket, länsstyrelsen, Haninge och Tyresö kommuner.

Haninge kommun har en väsentlig uppgift i att tillgängliggöra och informera besökare från när och fjärran om kommunens naturområden. I takt med att Haninge förtäts ökar trycket på den tätortsnära naturen. För att förhindra slitage och störning, samtidigt som många människor ges möjlighet att komma ut i naturen, är det viktigt att kanalisera besöken genom exempelvis skyltning och markerade leder.

Inriktning

Information om och skyltning i kommunens naturreservat, värdefulla naturområden, utflyktsmål och attraktioner liksom arbetet med ökad tillgänglighet ska fortsätta att utvecklas. Samarbete ska utvecklas med skärgårdsstiftelsen och Stiftelsen Tyrestaskogen för gemensamma informationsinsatser.

Långfärdsskridskor i skärgården

Miljöövervakning och uppföljning

En bra miljöövervakning är viktig för att kunna uppfatta förändringar i naturen orsakade av markanvändning, miljöförstöring eller annan påverkan. Övervakningen sker i stor utsträckning genom naturvårdsverket och länsstyrelserna. Kommunen kan göra insatser genom övervakning av exempelvis biotoper eller arter som är specifika för den naturgeografiska region som kommunen ingår i.

Naturvårdsplanen består av övergripande målsättningar, naturkatalogen, prioriterade åtgärdsområden samt bilagor. Åtgärdsplanen (bilaga 1) är ett underlag för vilka konkreta åtgärder som respektive förvaltning och bolag bör genomföra för att uppnå naturvårdsplanens målsättningar. Årligen, i samband med kommunens årsredovisning, ska uppföljning göras av om utvecklingen går åt rätt håll i förhållande till naturvårdsplanens målsättningar och hur åtgärdsplanens konkretiseringar omsätts i respektive nämnd och bolag.

Respektive ansvarig nämnd eller bolag ska i sin årliga mål- och budgetprocess arbeta in åtgärder som bidrar till att uppfylla naturvårdsplanens målsättningar. Åtgärdsplanen är ett underlag och stöd för mål- och budgetarbetet. Respektive nämnd och bolag ansvarar för att lämpliga åtgärder vidtas för att uppnå naturvårdsplanens målsättningar.

Naturvårdsplanen är ett styrdokument för kommunens naturvårdsarbete men också ett underlag för kommunens översiktsplan. I samband med aktualitetsprövningen av översiktsplanen, som sker vart fjärde år, genomförs en uppföljning av naturvårdsplanen och ställning tas till om det finns behov av revidering.

Foto: Magnus Melin

Inventering av havsbottnar

